

АРХЕОЛОГІЯ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ – ЗАСНОВАНИЙ У 1947 р.
ВИДАЄТЬСЯ ЩОКВАРТАЛЬНО

КИЇВ • 2•2026

Головний редактор

ЧАБАЙ В. П., член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

Редакційна колегія

БОЛТРИК Ю. В. – кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

БУЙСЬКИХ А. В. – доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ГАРДІ С. Е. – PhD, Альянс для боротьби зі злочинністю в інтернеті, Велика Британія

ДЖІНДЖАН Ф. – професор, доктор хаб., Університет Сорбонни, Париж-1, Франція

ЗАЛІЗНЯК Л. Л. – професор, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

КАЙЗЕР Е. – професор, доктор хаб., Вільний університет Берліна, Німеччина

МОТУЗАЙТЕ МАТУЗЕВІЧУТЕ (КІН) Г. – професор, PhD, Вільнюський університет, Литва

ОТРОЩЕНКО В. В. – професор, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ПЛАВІНСЬКИЙ М. О. – кандидат історичних наук, Варшавський університет, Польща

ПОТЄХІНА І. Д. – кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України, Україна

РАБІНОВІЦ А. – PhD, Техаський університет в Остіні, Сполучені штати Америки

ФОРНАСЬЄ Й. – професор, доктор, Галле-Віттенбергський університет імені Мартіна Лютера, Німеччина

ШЕВЧЕНКО Т. М. – кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України (відповідальний секретар)

ШНЕЕВАЙС Є. – доктор хаб., Центр археології Ляйбніца, Німеччина

ARHEOLOGIA

SCIENTIFIC JOURNAL – FOUNDED IN 1947

FREQUENCY: QUARTERLY

KYIV • 2•2026

Editor-in-Chief

CHABAI V. P., Corresponding Member of the NAS of Ukraine, Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine

Editorial Board

BOLTRYK Yu. V. – PhD in History, Institute of Archaeology NAS of Ukraine

BUISKYKH A. V. – DSc., Institute of Archaeology NAS of Ukraine

DJINDJIAN F. – Professor, Dr. Hab., University of Paris 1 Pantheon Sorbonne, France

FORNASIER J. – Professor, Ph.D., Martin Luther University Halle-Wittenberg, Germany

MOTUZAITĖ MATUZEVIČIŪTĖ (KEEN) G. – Professor, Ph.D., Vilniaus universitetas, Lithuania

HARDY S. A. – PhD., Alliance to Counter Crime Online, United Kingdom

KAISER E. – Professor, Dr. Hab., Institute of Prehistoric Archaeology Freie Universität Berlin, Germany

OTROSHCHENKO V. V. – Professor, DSc., Institute of Archaeology NAS of Ukraine

PLAVINSKI M. O. – PhD in History, University of Warsaw, Poland

POTEKHINA I. D. – PhD in History, Institute of Archaeology of the NAS of Ukraine

RABINOWITZ A. – PhD in Classical Archaeology, The University of Texas at Austin, USA

SHEVCHENKO T. M. – PhD in History, Institute of Archaeology NAS of Ukraine (Executive Secretary)

SCHNEEWEISS J. – Dr. Hab., Leibniz-Zentrum für Archäologie, Germany

ZALIZNIAK L. L. – Professor, DSc., Institute of Archaeology NAS of Ukraine

ЗМІСТ

CONTENTS

Статті

ДЕ ЛАРА ЛОПЕЗ, У. Взаємодія культур у печері Атлантерра (Кадіс, Іспанія): діахронні зв'язки між графічними традиціями палеолітичної та постпалеолітичної доби
БРОВЕНДЕР Ю. М. До проблеми харчових ресурсів мешканців Картамишу
БАУКОВА А. Ю. Артеміда Анаїта. Перський слід в культурі та ідентичності римського міста
ЛАПТЄВ О. О. «Фібули-кресала», «щипчики» чи «качечки»? Спроба атрибуції однієї категорії салтівських артефактів

Articles

- 5 DE LARA LÓPEZ H. Culture Clash in Atlanterra Cave (Cadiz, Spain): Diachronic Interactions between Palaeolithic and Post-Palaeolithic Graphic Traditions
21 BROVENDER Yu. M. On the Problem of Food Resources of the Kartamysh Inhabitants
29 BAUKOVA A. Yu. Artemis Anahita. Persian Trace in the Culture and Identity of the Roman City
42 LAPTIEV O. O. «Fire-Steel Brooches», «Tongs» or «Ducks»? An Attempt at Attributing a Category of Saltiv Artefacts

Публікації археологічних матеріалів

ТЕМУР А., КАНЧА С. Група теракотових фігурок архаїчного періоду в музеї Самсуна
СИМОНЕНКО О. В. Червонолакова столова амфора із сарматського поховання на Черкащині
КРИЖАНОВСЬКИЙ В. О. Обробка кольорових металів на Київському Подолі (X — перша половина XIII ст.)
СОРОКІН С. О., СИТИЙ Ю. М. Нові матеріали другої половини XIII–XV ст. з Чернігівського Подесення

Publications of Archaeological Materials

- 62 TEMÜR A., KANCA S. A Group of Archaic Period Terracotta Figurines in the Samsun Museum
81 SYMONENKO O. V. A Red-Slip Amphora from a Sarmatian Grave in the Cherkasy Region
88 KRYZHANOVSKYI V. O. Non-Ferrous Metalworking in Kyivan Podil (10th — First Half of the 13th Century)
112 SOROKIN S. O., SYTYI Yu. M. Materials of the Second Half of the 13th–15th Centuries from Desna River Chernihiv Region

Історія науки

СТАНИЦІНА Г. О. Листи Богдана Ханенка в науковому архіві Інституту археології НАН України

ЛИСИЙ І. О. Історіографія архітектурно-археологічних досліджень галицького замкового комплексу в період незалежності України

History of Science

128 STANYTSINA H. O. Letters of Bohdan Khanenko from the Scientific Archive of the Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine

144 LYSYI I. O. Historiography of Architectural and Archaeological Research of the Halych Castle Complex during the Period of Ukraine's Independence

І. О. ЛИСИЙ

ІСТОРИОГРАФІЯ АРХІТЕКТУРНО-АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ГАЛИЦЬКОГО ЗАМКОВОГО КОМПЛЕКСУ В ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Здійснено послідовний хронологічний аналіз архітектурно-археологічних досліджень Галицького замкового комплексу в часових рамках 1991–2024 рр. Структуровано, виокремлено та схарактеризовано основні історичні періоди архітектурно-археологічних розвідок. Визначено першорядні аспекти історико-археологічного вивчення пам'ятки.

Ключові слова: Галицький замковий комплекс, архітектурно-археологічні дослідження, розкопки, історія досліджень.

Проголошення суверенітету України 1991 р. не тільки створило кардинально відмінні, неупереджені та ідеологічно вільні передумови для вивчення української історії та культури, але й сформувало неодмінну потребу проведення комбінованих архітектурно-археологічних розвідок та пошуків на території історико-архітектурних пам'яток низького ступеня фізичної збереженості та цілісності, які в епоху радянської влади в кращому випадку були в стані занепаду та забуття. До таких об'єктів належить також і замковий комплекс кінця XVI ст. в м. Галич (Івано-Франківська обл.) зі своїми структурно-композиційними елементами: двома оборонними частинами (верхнє укріплення — замок із коморами, канцелярією, будівлею суду та каплицею Св. Катерини; нижнє, оточене мурами, обнесене земляним валом та ровом подвір'я з п'ятьма вежами-баштами та трьома в'їзними брамами). Очевидно, що починаючи з 1991 р. окреме коло науковців зосередило дослідницьку увагу на вивченні пам'ятки; серед них були й археологи, які старалися дослідити невідомі чи маловідомі історичні періоди функціону-

вання за допомогою проведення розкопок, виявлення археологічних артефактів і знахідок та їх подальшого вивчення. Таких досліджень організовано та проведено доволі багато, а це потребує як мінімум їх історико-хронологічного вивчення, розставлення дослідницьких пріоритетів для спрямування майбутніх наукових пошуків та аналізу.

Документально-інформаційною базою статті стали опубліковані та неопубліковані матеріали польових досліджень і натурних обстежень пам'ятки, проведені в різні роки істориками й археологами, серед яких — М. В. Вуянко, М. В. Кугутяк, Б. П. Томенчук, О. Л. Мельничук (Томенчук, Кугутяк, Вуянко 2005; Томенчук, Мельничук 2005; Томенчук, Кугутяк, Мельничук 2007; Мельничук 2011), І. В. Креховецький (Креховецький 2014, 2015), Ю. В. Лукомський, В. Г. Оприск (Лукомський 1992, 1995, 2022, 2023; Лукомський, Оприск 1997; Оприск 1998), В. Б. Януш (Януш 2008, 2009, 2011) та ін. Історіографія архітектурно-археологічних розвідок відображена в наукових працях І. В. Креховецького (Креховецький 2021) та З. Б. Федунківа (Федунків 2020), але напрацювання вчених стосуються окремих часових проміжків. Натомість питання узагальненої історіографії архітектурно-археологічних досліджень Галицького замкового комплексу в 1991–2024 рр. не були розкриті повною мірою та потребують подальшого дослідження.

Метою написання статті є історіографічний аналіз архітектурно-археологічних досліджень Галицького замкового комплексу у період 1991–2024 рр. Об'єктом дослідження виступає Галицький замковий комплекс, предмет дослідження — архітектурно-археологічні вивчення пам'ятки у вищевказаний часовий період.

Спершу зауважимо, що археологічні розвідки та натурно-архітектурні обстеження не завжди були логічно-послідовними, проводилися зі значними часовими інтервалами, у них не застосовано мультидисциплінарний підхід для комплексного вивчення проблеми. Найґрунтов-

© ЛИСИЙ Ігор Олегович, 2026 — аспірант кафедри всесвітньої історії, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, ORCID: 0000-0003-4103-5149, ihor.lysyi.22@pnu.edu.ua

© Інститут археології НАН України, 2026

Ця стаття відкрита доступу за ліцензією **CC BY-NC-ND 4.0**
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.uk>

ніші археологічні роботи бути проведені в середині 90-х рр. ХХ ст., а в перше десятиліття ХХІ ст. стався незначний спад дослідницького інтересу науковців. Однак систематичність архітектурно-археологічних розвідок дозволила зібрати цінний інформативний матеріал та виявити унікальні історико-археологічні артефакти.

Протягом 1991 р. архітектори реставраційних Івано-Франківських майстерень Інституту «Укрзахідпроектреставрація» О. В. Гала, І. З. Панчишин, С. І. Петрич виконали три зондажі Шляхетської вежі замкового комплексу для обстеження технічного стану підмурків зруйнованих оборонних мурів і встановлення часу їх зведення: зондаж № 1 дозволив виявити нижню межу вхідного отвору до Шляхетської башти та спосіб примикання до неї муру від каплиці Св. Катерини; зондаж № 2 дав можливість локалізувати місце з'єднання західного замкового муру зі стіною Шляхетської вежі та встановити, що первісне мурування стін башти датується ХVI ст., наступне — ХVII–ХVIII ст.; зондаж № 3 дав змогу локалізувати втрачену південно-східну стіну (Пам'ятка... 1992, арк. 3–5).

У 1991–1992 рр. на основі вищевказаних робіт наукові співробітники Івано-Франківської філії Інституту «Укрзахідпроектреставрація» здійснили деталізоване обмірювання збережених фрагментів, провели натурні обстеження ступеня збереженості стін і фундаментів, створили опорний план Замкової гори з нанесенням решток замкових мурів, розгортки за рельєфом, а також планів та фасадів окремих укріплень (Федунків 2020, с. 131).

Початок систематичних розкопок пов'язаний із львівським науковцем Ю. В. Лукомським, який близько десяти років присвятив археологічному вивченню замкового комплексу в Галичі. Вже у 1991 р. під керівництвом Ю. В. Лукомського, а також за участю В. Г. Оприска та В. М. Петрика здійснено базові підготовчі розвідкові розкопки на Замковій горі (знято деталізований геодезичний план місцевості, зроблено натурні обстеження теренів та намічено програму стаціонарних шурфів), які пізніше вилилися в Галицьку архітектурно-археологічну експедицію. Внаслідок обстежень території в діапазоні глибин 5,6–6,6 м вчені виявили культурний шар з нашаруваннями археологічних комплексів фракійського гальштату (ХII–VII ст. до н.е.), княжої доби (ХII–ХIII ст.) та пізнього середньовіччя (ХIV–ХVI ст.). Це дозволило доказово підтвердити, що: 1) прототип оборонних спо-

руд існував у давньоруський період; 2) у різні історичні періоди плато займали земляно-дерев'яний, дерев'яно-кам'яний та кам'яний замки (Лукомський 1992, арк. 96–97).

Упродовж 1993–1994 рр. Ю. В. Лукомський продовжував розвідкові дослідження за допомогою закладення шурфа довжиною 25 м та шириною 1 м під підніжжям південної замкової стіни. Завдяки цьому було простежено складну стратиграфічну картину напластувань у місці оборонного рову під південною стіною та виявлено підземні рештки замкових стін ХII–ХV ст. і ХVII–ХVIII ст. Крім того, дослідникові вдалося відкрити рештки подвійного дерев'яного частоколу-стіни, а також виявити цінний археологічний матеріал різних часових періодів (Лукомський 1995, арк. 48–49).

З метою встановлення планувальної конфігурації замкового комплексу на останньому будівельному етапі (друга половина ХVII ст.) та ступеня фізичної цілісності цегляно-кам'яних елементів замкових периметральних оборонних укріплень Ю. В. Лукомський разом із колегами у 1995 р. заклали 25 розвідкових траншей-зондажів сумарною площею 220 м². Це дозволило з'ясувати планувальну структуру зовнішніх оборонних мурів, локалізувати дві зруйновані оборонні вежі з підземними льохами та місце однієї в'їзної брами. У 1996 р. продовжено архітектурно-археологічні розкопки каплиці Св. Катерини, у результаті яких встановлено розміри фундаменту та стін (Лукомський 1997, кн. 1).

У 1997 р. Національний заповідник «Давній Галич» та Галицька райдержадміністрація замовили в науково-дослідному центрі «Рятівна археологічна служба», що в той період діяв при Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича, проведення попередніх рятівних археологічних досліджень, а керівниками проєкту були призначені Ю. В. Лукомський та В. Г. Оприск, які спільно з фахівцями Інституту «Укрзахідпроектреставрація» здійснили стаціонарні архітектурно-археологічні обстеження Шляхетської вежі, для чого було проведено повні розкопки внутрішньої частини вежі та закладено розвідкові шурфи по зовнішніх контурах. Це дало можливість встановити архітектурно-планувальні та будівельно-технічні риси, виявити двоповерхові підземелля замку (Лукомський 1997, кн. 2).

Під час проведення підготовчих робіт із консерваційного збереження наземних замкових руїн та відбудови Шляхетської вежі у 1998 р. археологічний загін під керівництвом

В. Г. Оприска і М. Ф. Рожка здійснив додаткові розкопки. На замковому плато виявлено потужний культурний шар XII–XIII ст., який за хронологічною віддаленістю був набагато давнішим від збережених фрагментів сучасного Галицького замку, що підтверджували знайдені історичні предмети (Оприск 1998, с. 12).

У 2004 р. Ю. В. Лукомський здійснював архітектурно-археологічний нагляд за передпроектними дослідженнями та земляними роботами, які проводилися для реконструкції замкової каплиці Св. Катерини. У процесі вдалося розкрити внутрішню частину споруди, виявити мозаїчну підлогу з різноформної цегли та встановити конструкцію фундаменту й фрагменти алебастрового престолу (Федунків 2020, с. 152).

Під керівництвом О. Л. Мельничука та Б. П. Томенчука в 2004 р. польові дослідження Замкової гори також проводила середньовічна археологічна експедиція Національного заповідника «Давній Галич», яка поставила собі за мету віднайти докази заселення Замкової гори у давньоруський період. Роботи були проведені в два етапи: 1) за допомогою закладеного шурфу на краю західного схилу гори простежено частину фундаменту західної стіни та зафіксовано стратиграфічні нашарування, які датуються хронологічним діапазоном від XII до XIX ст.; 2) досліджено нижній горизонт та підтверджено існування на замчищі культурних шарів XII–XIII ст. і XIV–XV ст. (Томенчук, Мельничук 2005).

Для визначення фізичного стану, виявлення найбільш ушкоджених та аварійних ділянок і конструкцій, подання рекомендацій щодо відновлення каплиці Св. Катерини фахівці Інституту «Укрзахідпроектреставрація» (Є. М. Стонжка, О. В. Савчак, А. В. Гевак, Т. В. Голова й ін.) у 2005 р. провели інженерне обстеження стану фізичної збереженості споруди (Каплиця... 2005, с. 5-8).

У 2006 р. продовжено середньовічну археологічну експедицію під орудою наукового співробітника відділу охорони культурної спадщини Національного заповідника «Давній Галич» О. Л. Мельничука, яка проводила розкопки в межах внутрішнього подвір'я між Шляхетською вежею та каплицею Св. Катерини. На глибині 0,8–1,2 м було виявлено залишки конструкцій дерев'яних галерей (гурдицій), конструктивно пов'язаних із муром, та цегляної печі, що приникала до муру; будівельне румовище та сміття, яке утворилось внаслідок деструкції стін замку, каплиці та вежі, а та-

кож будівельними роботами, що проводились у різний час. Розкопаний археологічний матеріал належав до періоду пізнього середньовіччя (XVI–XVII ст.) (Мельничук 2011, с. 183-185).

Для виявлення і локалізації залишків південно-східної оборонної в'їзної вежі в 2007 р. організовано та проведено археологічні дослідження, які очолював співробітник відділу археології та відтворення історичних ландшафтів Національного заповідника «Давній Галич» В. Б. Януш. Однак, незважаючи на артефакти пізнього середньовіччя та наявність потужного культурного шару, слідів вежі не виявлено (Януш 2008, с. 3, 8). У 2008 р. розкопки продовжилися для локалізації фрагментів західної оборонної стіни з фундаментами. Внаслідок обстежень підтверджено дані про існування в Галицькому замковому комплексі двоповерхових підземель (Януш 2009, с. 9-11).

У 2010 р. В. Б. Янушем проведена ще одна археологічна розвідка, яка надала можливість детальніше вивчити залишки західної оборонної стіни, дослідити етапи формування культурного шару, функціонування відкритих археологічних об'єктів, проаналізувати ступінь збереженості автентичних субстанцій тощо (Януш 2011, с. 4).

У 2013 р. археологічний загін Національного заповідника «Давній Галич» під керівництвом співробітника відділу археології та відтворення історичних ландшафтів І. В. Креховецького проводив зачистку ділянки біля підніжжя західного схилу Замкової гори на терасі штучного походження. Археологічна розвідка виявила залягання культурного шару XVI–XVII ст. та прошарків румовища й каміння, пов'язаних із будівництвом стін замку та інших оборонних споруд (Креховецький 2014, с. 6-7).

Археологічний загін І. В. Креховецького продовжив розкопки в 2014 р.; у планах роботи експедиції було дослідження укріплень нижньої тераси західної сторони замкового комплексу для виявлення початкових замкових укріплень протобастіонного типу. У закладеній траншеї знайдено рештки оборонних споруд XIV–XVII ст. у формі редутів чи бастіонів та земляного терасованого валу з рештками каменю й цегли різних будівельних періодів (Креховецький 2015, с. 8-13).

У результаті розкопок у 2013–2014 рр. визначено ступінь збереження культурних шарів, простежено стратиграфічні нашарування, встановлено історичні закономірності розвитку топографічно-планувальної структури, зібрано фрагментарні та цілісні археологічні матеріали тощо.

Новий період археологічних досліджень на території Галицького замкового комплексу розпочався на початку травня 2022 р., коли під час земляних робіт працівники заповідника випадково відкопали кам'яний фундамент невідомої раніше споруди. Співробітники І. В. Креховецький, Т. М. Ткачук, А. Б. Фіголь заклали розвідковий шурф на місці знахідки, а в процесі подальших розкопок за розташуванням об'єкта на стику захабі і кулуара, наявністю фрагментів муру із мергелю та цегли на вапняковому розчині та монолітної широкої кам'яної брили прямокутної форми встановили, що це частина В'їзної (Губернаторської) вежі — однієї з трьох основних веж. Дослідникам також вдалося розкопати внутрішні замкові ворота та кілька стін вежі. Крім того, виявлено шар жовтої глини — елемент консервації руїн початку ХХ ст., а наприкінці 2022 р. також відкрито вентиляційний канал глибиною 5,5 м (Дослідження... 2022).

Упродовж 2023 р. археологічний загін Національного заповідника «Давній Галич» продовжив дослідження, у результаті яких розкопано два замкові приміщення з різними типами підлоги. У червні 2023 р. методом відеообстеження науковці відкрили просторе приміщення з потужними стінами та нішами для бійниць. Згідно з історичними матеріалами і на думку Ю. В. Лукомського, це перший поверх В'їзної вежі, над ним був другий, що втрачений, вентиляційний канал — нульовий поверх, під яким був розташований двоповерховий підвал (Археологи... 2023).

У 2024 р. розкопки компонентів Губернаторської вежі тривали, перед археологами стояли завдання розчистити площу партерного поверху від румовища з метою виявлення функціонально-господарського призначення приміщень. Внаслідок проведених робіт спочатку вдалося зайти в один із шести склепів; відкрито та розчищено шлях до приміщень нульового ярусу (Археологи... 2024).

Під час археологічних досліджень у 2022–2024 рр. було виявлено низку археологічних знахідок: брилу з епіграфічними зображеннями хрестів (ХІІ ст.), яка, ймовірно, походить із Успенського собору у Криласі; монети кінця ХVІ — середини ХVІІ ст. (гріш та напівгріш польського періоду); декоративний бронзовий цвях, що міг використовуватися для оздоблення кінської збруї чи для внутрішніх робіт; елементи двох керамічних люльок (ХVІІ ст.); два бронзові перстні; частини скляних та керамічних посудин; орнаментовані кахлі — фрагменти печей (ХVІІ ст.), покриті різною за кольором поливою та ін.

У табл. 1 систематизовано сукупність архітектурно-археологічних досліджень Галицького замкового комплексу, виділено основні періоди та здобутки наукових експедицій.

Висновки

Аналіз історіографії архітектурно-археологічних досліджень Галицького замкового комплексу в період незалежної України доз-

Таблиця 1. Хронологія архітектурно-археологічних досліджень Галицького замкового комплексу
Table 1. Chronology of architectural and archaeological research of the Halych castle complex

Період	Роки	Керівники	Результати
І період	1990–1991	О. В. Гала, І. З. Панчишин, С. І. Петрич	Виявлено нижню межу вхідного отвору до Шляхетської вежі; локалізовано з'єднання західного замкового муру зі стіною вежі та втрачену південно-східну стіну.
	1991	Ю. В. Лукомський, В. Г. Оприск, В. М. Петрик	Здійснено підготовчі розвідкові розкопки; намічено програму стаціонарних шурфів; виявлено культурний шар із нашаруванням культур фракійського гальштату, княжої доби та пізнього середньовіччя.
	1991–1992	З. Б. Соколовський	Виконано обміри фрагментів та здійснено натурні обстеження ступеня збереженості стін і фундаментів; накреслено опорний план Замкової гори.
	1993–1994	Ю. В. Лукомський	Виявлено підземні рештки замкових стін ХІІ–ХV ст. та ХVІІ–ХVІІІ ст.; простежено стратиграфічну картину напластувань.
	1995	З. Б. Соколовський	Здійснено експертну оцінку збереженості; підготовлено акт технічного стану.

Період	Роки	Керівники	Результати
	1995–1996	Ю. В. Лукомський	Локалізовано дві зруйновані оборонні вежі з підземними льохами та одну в'їзну браму; з'ясовано структуру оборонних мурів; встановлено розміри каплиці Св. Катерини.
II період	1997	Ю. В. Лукомський, В. Г. Оприск	Проведено розкопки внутрішньої частини та встановлено планувальні й будівельно-технічні характеристики Шляхетської вежі.
	1998	В. Г. Оприск, М. Ф. Рожко	Виявлено потужний культурний шар XII–XIII ст. з археологічними артефактами.
	2004	Ю. В. Лукомський	Відкрито внутрішню частину каплиці Св. Катерини; виявлено мозаїчну підлогу з цегли; встановлено конструкцію основи та фрагменти алебастрового престолу.
	2004	О. Л. Мельничук, Б. П. Томенчук	Простежено частину фундаменту західної стіни; підтверджено існування культурних шарів XII–XIII і XIV–XV ст.
	2005	Є. М. Стонжка, О. В. Савчак	Проведено інженерне обстеження каплиці Св. Катерини.
	2006	О. Л. Мельничук, Б. П. Томенчук, М. В. Кугутяк	Виявлено залишки конструкцій гурдицій, румовище та сміття пізнього середньовіччя (XVI–XVII ст.).
	2007–2008	В. Б. Януш	Локалізовано залишки західної оборонної стіни з фундаментами.
	2010	В. Б. Януш	Досліджено залишки західної оборонної стіни, етапи формування культурних шарів.
III період	2013–2014	І. В. Креховецький	Простежено стратиграфічні нашарування; встановлено риси розвитку топографічно-планувальної структури; вивчено ступінь збереження культурних шарів.
	2022–2024	І. В. Креховецький	Досліджено фундамент, фрагменти стін та замкові ворота В'їзної вежі; локалізовано приміщення та склепи; розчищено вхід та один з шести склепів нульового ярусу.

волив структурувати та виділити три їх умовні періоди: перший (1991–1996 рр.) — присвячений відкриттю та вивченню культурних нашарувань, визначенню історичних змін фортифікаційної системи, картографуванню укріплень Шляхетської вежі та каплиці Св. Катерини; другий (1997–2010 рр.) — стосується археологічних передпроектних та проектних досліджень із метою реставрації фрагментів замкових стін і Шляхетської вежі, а також шляхів збереження й репрезентації історико-археологічного потенціалу; третій (2013–2024 рр.), який все ще триває, — пов'язаний з археологічною розвідкою та

земляними роботами для визначення будівельно-інженерної й просторо-планувальної структури компонентів В'їзної вежі. Планування й практична реалізація майбутніх археологічних досліджень мають створити передумови для збереження та охорони, а головне — окреслити оптимальні шляхи утилітарного пристосування і комплексного використання історико-археологічних та архітектурно-будівельних об'єктів Галицького замку.

Дата надходження: 11.11.2024

Дата прийняття до друку: 14.02.2025

Дата публікації: 28.06.2026

Пам'ятка... 1992. *Пам'ятка архітектури XIV–XV ст. замок в м. Галич Івано-Франківської обл. Архітектурні натурні дослідження*. Науково-технічний архів Державного науково-реставраційного управління Івано-Франківської області, спр. 27-А4, 28 арк.

Каплиця... 2005. *Каплиця Св. Катерини Староміського замку в м. Галич. Попередні роботи та архітектурні обміри до проекту ремонту та реставрації*. Науково-технічний архів Інституту «Укрзахідпроектреставрація», спр. І-88–36/15844, 6 арк.

Івано-Франківська обласна організація Національної спілки краєзнавців України. 2024. *Археологи виявили ще два склепи в'їзної вежі Галицького замку на Івано-Франківщині* [online]. Режим доступу: https://ifoonsku.ucoz.ua/news/arkheologi_vijavili_shhe_dva_sklepi_v_39_jiznoji_vezhi_galickogo_zamku_na_ivano frankivshhini/2024-10-08-9809 [Дата звернення 10 листопада 2024].

Креховецький, І. В. 2014. *Звіт про результати археологічних досліджень на території Галицького замку у 2013 році*. Галич: Національний заповідник «Давній Галич», с. 6-7.

Креховецький, І. В. 2015. *Звіт про результати археологічних досліджень на території Галицького замку у 2014 році*. Галич: Національний заповідник «Давній Галич», с. 8-13.

Креховецький, І. В. 2021. Історія та нові археологічні дослідження Галицького замку. *Науковий вісник «Межбіж»*, 1–2, с. 112-117.

Лукомський, Ю. 1992. *Звіт Архітектурного загону Галицької архітектурно-археологічної експедиції про польові дослідження у 1991 р.* Науковий архів відділу Археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України.

Лукомський, Ю. 1995. *Звіт Архітектурного загону Галицької архітектурно-археологічної експедиції про польові дослідження у 1993–94 рр.* Науковий архів відділу Археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України.

Лукомський, Ю. 1997. *Звіт Галицької рятівної археологічно-архітектурної експедиції про результати польових досліджень на території Старостинського замку в м. Галич у 1997 р.* Архів Науково-дослідного центру «Рятівна археологічна служба», кн. 1.

Лукомський, Ю. 1997. *Звіт Галицької рятівної археологічно-архітектурної експедиції про результати польових досліджень на території Старостинського замку в м. Галич у 1997 р.* Архів Науково-дослідного центру «Рятівна археологічна служба», кн. 2.

Лукомський, Ю. 2022. До концепції вивчення архітектурно-археологічного комплексу «Замкова Гора» у місті Галичі над Дністром. В: Стасюк, А. (ред.). *Галич. Збірник наукових праць*, 7. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, с. 35-60.

Лукомський, Ю. 2023. Архітектурно-археологічна розвідка на Старостинському замку в Галичі. *Сучасні проблеми дослідження, збереження та реставрації історичних фортифікацій*, 19, с. 6-30. <https://doi.org/10.23939/fortifications2023.19.006>.

Лукомський, Ю., Оприск, В. 1997. *Звіт Галицької рятівної археологічно-архітектурної експедиції про результати археологічного нагляду за земляними та будівельними роботами в центральній частині м. Галич*. Архів Науково-дослідного центру «Рятівна археологічна служба», кн. 2.

Мельничук, О. 2011. Археологічні дослідження на території Галицького замку у 2004, 2006 роках. В: Бергівський, О. (ред.). *Замки України: дослідження, збереження, використання*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Галич, Україна, 3 листопада 2011 р. Галич, с. 182-185.

Національний заповідник «Давній Галич». 2022. *Дослідження на Замковій горі* [online]. Режим доступу: <http://www.davnyihalych.com.ua/novini/item/1373-doslidjenia-na-zamkoviu-gori> [Дата звернення 10 листопада 2024].

Національний заповідник «Давній Галич». 2023. *Археологи натрапили на підземелля замку* [online]. Режим доступу: <http://www.davnyihalych.com.ua/novini/item/1716-arheologu-natrapulu-na-pidzemelia-zamku> [Дата звернення 10 листопада 2024].

Оприск, В. 1998. Галицька твердиня над Дністром. *Галицька брама*, 9 (45), с. 12.

Томенчук, Б. П., Кугутяк, М. В., Вуянко, М. В. 2005. Археологічні дослідження давнього Галича у 2003–2005 рр. *Всеукраїнський науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис «Галичина»*, 11, с. 37-44.

Томенчук, Б. П., Кугутяк, М. В., Мельничук, О. Л. 2007. Дослідження Галицької археологічної експедиції у 2006 році. *Всеукраїнський науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис «Галичина»*, 12–13, с. 47-50.

Томенчук, Б. П., Мельничук, О. Л. 2005. *Звіт про польові археологічні дослідження, проведені у 2004 році Галицькою середньовічною археологічною експедицією Національного заповідника «Давній Галич»*. Галич: Національний заповідник «Давній Галич».

Федунків, З. Б. 2020. *Оборонна архітектура Галича над Дністром*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ.

Януш, В. Б. 2008. *Звіт про результати археологічних розвідок на території Галицького замку у 2007 р.* Галич: Національний заповідник «Давній Галич», с. 3-8.

Януш, В. Б. 2009. *Звіт про результати археологічних розвідок на території Галицького замку у 2008 р.* Галич: Національний заповідник «Давній Галич», с. 8-11.

Януш, В. Б. 2011. *Звіт про результати археологічних розвідок на території Галицького замку у 2010 р.* Галич: Національний заповідник «Давній Галич», с. 4-6.

Ihor O. Lysyi

PhD student at the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Department of the World History, ORCID: 0000-0003-4103-5149, ihor.lysyi.22@pnu.edu.ua

HISTORIOGRAPHY OF ARCHITECTURAL AND ARCHAEOLOGICAL RESEARCH OF THE HALYCH CASTLE COMPLEX DURING THE PERIOD OF UKRAINE'S INDEPENDENCE

The castle complex of the end of the 16th century in Halych city (Ivano-Frankivsk Oblast, Ukraine) with its structural and compositional elements (castle with storerooms, chancellery, court building and the Chapel of St. Catherine, five towers and three entrance gates) is one of the historical and architectural objects that have repeatedly been subjected to archaeological research. Since 1991 archaeologists have focused their attention on the study of elements of the Halych castle complex, trying to investigate unknown or little-known historical stages of its functioning, and to discover archaeological artefacts and finds for further evaluation. The analysis of historiography of the architectural and archaeological studies of the Halych castle complex made it possible to organise and distinguish three conditional periods of scientific research. The first period (1991–1996) was devoted to the discovery and study of cultural strata, the determination of historical changes in the fortification system, the mapping of fortifications of the Schliakhetska (Noble) Tower and the Chapel of St. Catherine. The second period (1997–2010) includes archaeological pre-project and project studies for restoring fragments of castle walls and the Schliakhetska Tower and ways of preserving and representing the historical and archaeological potential. The third period (2013–2024) is associated with archaeological explorations and earthworks to determine constructional and spatial structure of components of the Entrance Tower. The planning and practical implementation of future archaeological studies should create prerequisites for preservation and protection, and optimal ways of utilitarian adaptation and integrated use of archaeological, historical and architectural objects of the Halych castle.

Key words: Halych castle complex, architectural and archaeological research, excavations, history of study.

References

- Pamiatka... 1992. *Pamiatka arkhitektury XIV–XV st. zamok v m. Halych Ivano-Frankivskoi oblasti. Arkhitekturni naturni doslidzhennia*. Naukovo-tekhnichnyi arkhiv Derzhavnogo naukovo-restavratsiinoho upravlinnia Ivano-Frankivskoi oblasti, no. 27-A4, 28 p.
- Kaplytsia... 2005. *Kaplytsia Sv. Kateryny Staromiskoho zamku u m. Halychi. Poperedni roboty ta arkhitekturni obmiry do proektu remontu ta restavratsii*. Naukovo-tekhnichnyi arkhiv Instytutu “Ukrzakhidproektrestavratsiia”, no. 1-88–36/15844, 6 p.
- Ivano-Frankivska oblasna orhanizatsiia Natsionalnoi spilky kraieznavstv Ukrainy. 2024. *Arkheolohy vyjavyly shche dva sklepy viznoi vezhi Halytskoho zamku na Ivano-Frankivshchyni* [online]. Available at: https://ifoonsku.ucoz.ua/news/arkheologi_vijavili_shche_dva_sklepi_v_39_jiznoji_vezhi_galickogo_zamku_na_ivano_frankivshhyni/2024-10-08-9809 [Accessed 10 November 2024].
- Krekhovetskyi, I. V. 2014. *Zvit pro rezultaty arkheolohichnykh doslidzhen na terytorii Halytskoho zamku u 2013 rotsi*. Halych: Natsionalnyi zapovidnyk “Davnii Halych”. p. 6-7.
- Krekhovetskyi, I. V. 2015. *Zvit pro rezultaty arkheolohichnykh doslidzhen na terytorii Halytskoho zamku u 2014 rotsi*. Halych: Natsionalnyi zapovidnyk “Davnii Halych”. p. 8-13.
- Krekhovetskyi, I. V. 2021. *Istoriia ta novi arkheolohichni doslidzhennia Halytskoho zamku*. *Naukovyi visnyk “Mezhybizh”*, 1–2, p. 112-117.
- Lukomskyi, Yu. 1992. *Zvit Arkhitekturnoho zahonu Halytskoi arkhitekturno-arkheolohichnoi ekspedytzii pro polovi doslidzhennia u 1991 r.* Naukovyi arkhiv viddilu Arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, 97 p.
- Lukomskyi, Yu. 1995. *Zvit Arkhitekturnoho zahonu Halytskoi arkhitekturno-arkheolohichnoi ekspedytzii pro polovi doslidzhennia u 1993–94 rr.* Naukovyi arkhiv viddilu Arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, 49 p.
- Lukomskyi, Yu. 1997. *Zvit Halytskoi riativnoi arkheolohichno-arkhitekturnoi ekspedytzii pro rezultaty polovykh doslidzhen na terytorii Starostynskoho zamku v m. Halych u 1997 r.* Arkhiv Naukovo-doslidnogo tsentru “Riativna arkheolohichna sluzhba”, kn. 1, 86 p.
- Lukomskyi, Yu. 1997. *Zvit Halytskoi riativnoi arkheolohichno-arkhitekturnoi ekspedytzii pro rezultaty polovykh doslidzhen na terytorii Starostynskoho zamku v m. Halych u 199 r.* Arkhiv Naukovo-doslidnogo tsentru “Riativna arkheolohichna sluzhba”, kn. 2, 78 p.
- Lukomskyi, Yu. 2022. *Do kontseptsii vyvchennia arkhitekturno-arkheolohichnoho kompleksu “Zamkova Hora” u misti Halychi nad Dnistrom*. In: Stasiuk, A. (ed.). *Halych. Zbirnyk naukovykh prats*, 7. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, p. 35-60.
- Lukomskyi, Yu. 2023. *Architectural and archaeological exploration at the Starosta castle in Galicia*. *Fortifications*, 19, p. 6-30. <https://doi.org/10.23939/fortifications2023.19.006>
- Lukomskyi, Yu., Oprysk, V. 1997. *Zvit Halytskoi riativnoi arkheolohichno-arkhitekturnoi ekspedytzii pro rezultaty arkheolohichnoho nahliadu za zemliany ta budivelny robotamy v tsentralnii chastyni m. Halych*. Lviv: Naukovo-doslidnyi tsentr “Riativna arkheolohichna sluzhba”, kn. 2, 78 p.
- Melnychuk, O. 2011. *Arkheolohichni doslidzhennia na terytorii Halytskoho zamku u 2004, 2006 rokakh*. In: Berehovskiy, O. (ed.). *Zamky Ukrainy: doslidzhennia, zberezhenia, vykorystannia*. Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Halych, Ukraina, 3 November 2011. Halych, p. 182-185.
- Natsionalnyi zapovidnyk “Davnii Halych”. 2022. *Doslidzhennia na Zamkovii hori* [online]. Available at: <http://www.davnyihalych.com.ua/novini/item/1373-doslidzenia-na-zamkoviu-gori> [Accessed 10 November 2024].
- Natsionalnyi zapovidnyk «Davnii Halych». 2023. *Arkheolohy natrapyli na pidzemellia zamku* [online]. Available at: <http://www.davnyihalych.com.ua/novini/item/1716-arkheologu-natrapulu-na-pidzemelia-zamku> [Accessed 10 November 2024].
- Oprysk, V. 1998. *Halytska tverdynia nad Dnistrom*. *Halytska brama*, 9 (45), p. 12.
- Tomenchuk, B. P., Kuhutiak, M. V., Vuianko, M. V. 2005. *Arkheolohichni doslidzhennia davnoho Halycha u 2003–2005 rr.* *Vseukrainskyi naukovyi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi chasopys “Halychyna”*, 11, p. 37-44.
- Tomenchuk, B. P., Kuhutiak, M. V., Melnychuk, O. L. 2007. *Doslidzhennia Halytskoi arkheolohichnoi ekspedytzii u 2006 rotsi.* *Vseukrainskyi naukovyi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi chasopys “Halychyna”*, 12–13, p. 47-50.
- Tomenchuk, B. P., Melnychuk, O. L. 2005. *Zvit pro polovi arkheolohichni doslidzhennia, provedeni u 2004 rotsi Halytskoiu serednovichnoiu arkheolohichnoiu ekspedyttsiieiu Natsionalnoho zapovidnyka “Davnii Halych”*. Halych: Natsionalnoho zapovidnyka “Davnii Halych”.
- Fedunkiv, Z. B. 2020. *Oboronna arkhitektura Halycha nad Dnistrom*. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV.
- Yanush, V. B. 2008. *Zvit pro rezultaty arkheolohichnykh rozvidok na terytorii Halytskoho zamku u 2007 r.* Halych: Natsionalnyi zapovidnyk “Davnii Halych”, p. 3-8.
- Yanush, V. B. 2009. *Zvit pro rezultaty arkheolohichnykh rozvidok na terytorii Halytskoho zamku u 2008 r.* Halych: Natsionalnyi zapovidnyk “Davnii Halych”, p. 8-11.
- Yanush, V. B. 2011. *Zvit pro rezultaty arkheolohichnykh rozvidok na terytorii Halytskoho zamku u 2010 r.* Halych: Natsionalnyi zapovidnyk “Davnii Halych”. p. 4-6.